

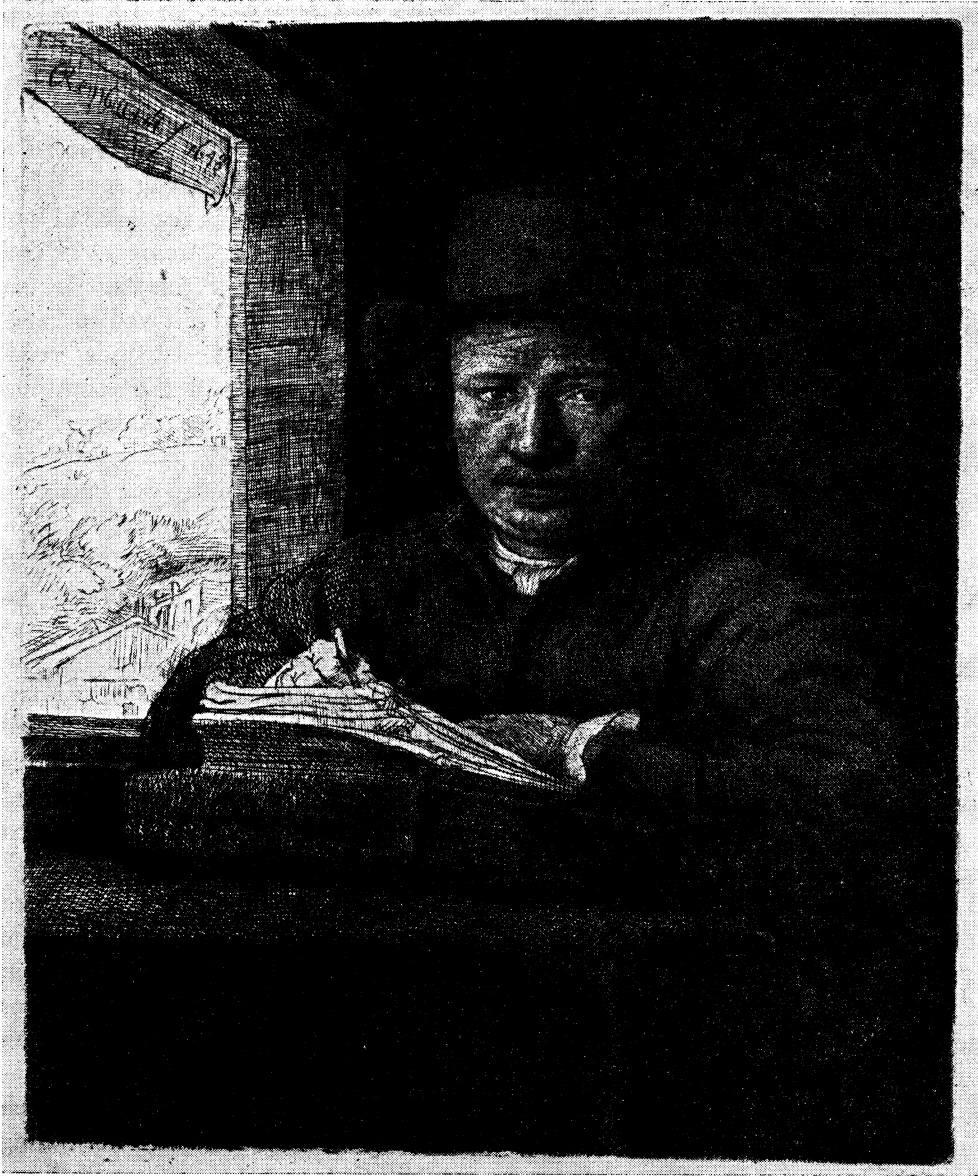
Att politisera Rembrandt

Vänsterns verklighetsuppfattning — egendomlig även inom sedvanliga politiska områden — tar sig ofta rent befängda uttryck när man kommer in på bl a konstlivet. Fil kand Michaëla Reuterswärd, kulturpolitisk förtroendeman för Moderata Samlingspartiet i bl a Solna Kulturnämnd, och Stockholms Läns Landstings konstnämnd, påvisar här att man från vänsterhåll inte bara politiserar dagens konstyttringar utan gör också klassiska mästare till föremål för politiskt ideologiska utläggningar som förvrider och vilseleder. Senast är det fråga om "... ett uppseendeväckande försök att klassa Rembrandt — den klasslösaste och medmänskligaste av konstnärer — som en exponent för det härskande borgarskapet i 1600-talets Holland".

Då en utbildad konsthistoriker tar sig för att politisera Rembrandt kan det bara ske mot bättre vetande. Därför var den artikel som den 5 juli stod att läsa i Dagens Nyheter beklämmande. Den var författad av konstkritikern Douglas Feuk och var ett uppseendeväckande försök att klassa Rembrandt — den klasslösaste och medmänskligaste av konstnärer — som en exponent för det härskande borgerskapet i 1600-talets Holland. Feuk utgår från ett enda verk, ett etsat självporträtt som visas på Nationalmuseums Rembrandtutställning och finner att Rembrandt här utstrålar ett självförtroende och en självhävdelse som han endast kan tolka som ett uttryck för "den segrande borgerlighetens uppfattning av sig själv som skapelsens krona och slutmål".

För Feuk blir alltså en saklig realistisk framställning uttryck för en borgerlig livssyn och ingenting annat. Tankegången är inte ny — i snart sagt femtio år har detta varit den bekvämaste av förenklingar: en realistisk form speglar ett borgerligt självmedvetande, men för att vara på den säkra sidan har man företrädesvis applicerat denna tanke på sådan konst, som man redan vet kommer från miljöer med borgerlig dominans, t ex konsten i 1400-talets Florens, i 1600-talets Amsterdam eller 1800-talets Köpenhamn. Metoden kan gå för sig när det gäller genomsnittskonstnärerna men blir milt sagt vilseledande, när man kommer till Rembrandt.

Bara genom att se sig om i den inte

alltför stora utställningslokalen kunde Feuk ha förvissat sig om att denna hans självtillräcklige Rembrandt aldrig existerat. Från väggarna talar en konstnär som aldrig förringar eller förlöjligar någon vare sig enskild människa eller samhällsgrupp. Medan hans konstnärskolleger från samma stadsborgerliga perspektiv gärna framställde t ex bonden som en menlös stackare eller suput och fattiglappen rentav som ond, genomströmmas Rembrandts bilder alltid av respekt för det mänskliga värdet. Särskilt framträdande är denna respekt i hans skildringar av gamla. Äldringen är för honom inte bara rynkor och akromegali utan främst genom erfarenheter vunnen visdom.

Etsningen ifråga är daterad 1648. För Feuk innebär det året Westfaliska freden, då Holland definitivt erkändes som självständig nationalstat. Men hur fjärran ligger inte stormaktspolitiken från skeendet i Rembrandts kammare! Den trygghet och tillförsikt det breda ansiktet utstrålar hör samman med helt andra ting. Ägde vi blott detta verk av honom skulle vi kanske bedöma honom som en enkel representant för sin miljö. Men nu vet vi att denne till synes godmodige hantverkare just det året signerade två av konsthistoriens mest förtätade religiösa kompositioner: de två varandra diametralt olika framställningarna av Kristus i Emmaus, nu i Louvre och Köpenhamn, vilka speglar en inlevelse och ett medkännande inte bara i bibelns händelser utan lika mycket i den

mänskliga naturens storhet och litenhet.

Att ett självporträtt skulle vara mer avslöjande än en religiös bild kan kanske hävdas — med rätt eller orätt. Att överhuvudtaget göra ett självporträtt betraktas på sina håll i dag som självupptagenhet — men är det i så fall inte just ett konstnärens prerogativ? Vad detta självporträtt förmedlar är en konstnär i arbete med allt vad en hantverkligt, konstnärligt skapande verksamhet rymmer av både koncentration och välbefinnande. Då teckningen, etsningens förlaga tillkom, fanns för Rembrandts blick spegelbilden och ingenting annat. Resultatet blev ett intill konstlöshet enkelt och rättfram porträtt utan alla åthävor och falska pretentioner på att representera det burgna borgerskapet. Sedan följde arbetet på plåten som även det får betraktas som en av omvärld och sociala hänsyn tämligen ostörd verksamhet. Flera tryck finns bevarade som visar hur Rembrandt gradvis arbetat sig fram mot en allt djupare svärta och renare grafisk effekt.

Intressant är att kunna konstatera hur det går en klar linje från den unge Dürers tecknade studier framför spegeln via Rembrandt över till van Goghs många envetna självporträtt — mellan dessa konstnärer finns en intressegemenskap som ingenting har med miljö och tid att göra. Den solidaritetsförklaring som till äventyrs kan utläsas ur deras självporträtt riktar sig närmast till konstnärerna — bortom och över alla klassgränser.